

lu Ocakları, I, 318-319; Bilmen, *Kamus*², VII, 143; Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâtîbü'l-idâriyye* (Özel), II, 43; Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadî ve İcîmâî Tarihi*, İstanbul 1979, II, 451-453; Hüseyin Özdeğer, *1463-1640 Yılları Bursa Şehri Tereke Defterleri*, İstanbul 1988, s. 12; Halil Cin – Ahmed Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi*, Konya 1989, I, 233, 237; Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, İstanbul 1991, I, 232; III, 152; Said Öztürk, *Askerî Kassama Ait Onyedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo-Ekonomik Tahlil)*, İstanbul 1995, s. 64-85; a.m.f., "Osmanlı İlmiye Teşkilâtında Kassamlık Müessesesi", *TED*, sy. 15 (1997), s. 393-429; *İstanbul Ahkâm Defterleri: İstanbul'da Sosyal Hayat* (haz. Ahmet Tabakoğlu v.dğr.), İstanbul 1997, I, 22, 65, 99, 127, 131, 153, 205, 207, 209, 211, 217, 221, 233, 301, 305, 310; Halil İnalıcık, "Bursa Şer'iye Sicillerinde Fatih Sultan Mehmed'in Fermanları", *TTK Belleten*, XI/44 (1947), s. 700; Ömer Lütfi Barkan, "Edirne Askerî Kassam'ına Ait Tereke Defterleri (1545-1659)", *TTK Belgeler*, III/5-6 (1968), s. 4 vd.; Ebül'ulâ Mardin, "Kadı", *İA*, VI, 45-46; Cengiz Orhonlu, "Kassâm", *EP*² (İng.), IV, 735-736.

SAİT ÖZTÜRK

KASSÂM, İzzeddin

(عز الدين القسام)

Muhammed İzzüddin b. Abdilkâdir
b. Mustafâ el-Kassâm
(1882-1935)

Filistin'in bağımsızlığı için
mücadele eden

Kassâmiyye hareketinin önderi.

Suriye'de Lazkiye'nin güneydoğusunda bir liman şehri olan Cebele'de doğdu. Babası bir medresede müderris ve şeriat mahkemesinde üye idi; aynı zamanda Kâdirî tarikatının o bölgedeki müşşidi olarak tanınıyordu. İzzeddin on dört yaşında iken kardeşi Fahreddin ile birlikte Kahire'ye Ezher'e gitti ve 1909'a kadar süren eğitimi sırasında Muhammed Abdüh ve Muhammed b. Abdülmâlik el-Alemî gibi hocalardan faydalandı; M. Reşid Rızâ, İzzeddin Alemüddin et-Tenûhî, Zühayr eş-Şâviş ve Ali et-Tantâvî gibi şahsiyetlerle dostluk kurdu. Cebele'ye döndükten sonra babasının medresesine müderris oldu; aynı zamanda Mansûrî ve İbrâhim b. Edhem camilerinde vâizlik görevi üstlendi. Kassâm, İtalyanlar'ın Libya'ya saldırmasına karşı (1911) önce düzenlediği gösteri hareketleriyle katıldı. Ardından halkı silâhlı mücadeleye çağırmaya, gönüllü asker ve para toplamaya girişti; Osmanlı askerlerini desteklemek için bir de marş yazdı.

Kassâm, sayıları 250'yi bulan gönüllüleriyle birlikte Trablusgarp'a gitmek için bir ay bekledikten sonra Balkan Savaşı'n-

nın çıkması ve İtalyanlar'la bir anlaşmaya varılması üzerine cepheye gidemeden geri döndü. I. Dünya Savaşı başladığında doğrudan Osmanlı ordusu saflarında çarpışmak üzere müracaat etti. Bunun üzerine askerî eğitimden geçirildikten sonra cephede garnizon imamı olarak görevlendirildi. Ortadoğu'nun Osmanlı Devleti'nden ayrılması meselesi ortaya çıkınca Cebele'ye döndü ve bir halk ordusu oluşturdu. Savaşın ardından Fransızlar Suriye'ye yerleştiğinde Ömer el-Baytâr ile birlikte direniş hareketine başladı. Fransızlar tarafından idam talebiyle aranmaya başlanınca Filistin'e geçerek Hayfa'ya yerleşti (1921).

Hayfa'da ders vermeye başlayan ve bir yandan da İstiklâl Camii'nde imam-hatiplik yapan Kassâm 1926'da Cem'iyyetü's-şübbânî'l-müslimîn'e girdi ve bir süre sonra da başkanlığına seçildi. Bu vesileyle köyleri dolaşmaya başladı, İngiliz işgaline ve siyonist harekete karşı halkı bilgilendirmek imkânı elde etti. Yahudilere arazi satılmasına şiddetle karşı çıkarak bunun önlenmesini istedi. Çevresinde toplanan ve "meşâyih" (kendisinin ölümünden sonra Kassâmiyyûn) denilen taraftarlarının örgütlenmelerini sağladı. 1930'dan itibaren resmî nikâh memuru olarak görevlendirildi.

Kassâm, siyonizmin İngilizler'le idaresi tarafından desteklendiği kanaatiyle esas mücadelenin İngilizler'e karşı yürütülmesi gerektiğine inanıyordu. Dolayısıyla genel bir mücadele için hazırlıklarını tamamladıktan sonra Balfour Deklarasyonu'nun yıldönümünde hareketi başlattı (2 Ekim 1935). Fakat ilerleyen günlerde İngilizler teşkilâtın gizli karargâhını bastılar ve Nablus-Cenîî arasındaki Ya'bûd mevkiindeki çatışma neticesinde Kassâm öldürüldü (20 Kasım 1935). Cenazesi Hayfa'ya götürülerek ertesi gün defnedildi. Bu çatışma İngilizler'e karşı yürütülen silâhlı mücadelenin başlangıcı olmuş, daha sonra 19 Nisan 1936 günü patlak veren ve ilk intifâda sayılan Filistin ayaklanması Kassâmcılar önemli rol oynamışlardır.

İzzeddin el-Kassâm'ın hareketi, İngiliz idaresine karşı cihad fikrinde birleştiği diğer hareketlerden, özellikle Mısır'daki İhvân-ı Müslimîn'den daha çok askerî taraflı ağır basan bir hareket olmasıyla ayrılır. Nitekim Filistinli bazı gruplar 1980'lerin sonlarında askerî kanatlarına İzzeddin el-Kassâm adını vermişlerdir. Kassâm, Suriyeli liderlerden Muhammed Kâmil el-Kassâb ile birlikte Muhammed Şub-

hî Huzeyrân'a reddiye olarak başta cenaze konusu olmak üzere bid'atlara dair bir de kitap yazmıştır (*en-Nakd ve'l-beyân fi def'i evhâmi Huzeyrân*, Dimaşk 1925).

BİBLİYOGRAFYA :

S. J. H. Simpson, *Palestine: Report on Immigration, Land, Settlement and Development*, London 1930, s. 35-36, 52-56; Subhî Yâsîn, *eş-Şeuretü'l-'Arabîyyetü'l-kübrâ fi Filistin: 1936-1939*, Dimaşk 1959, s. 23-26; Muhammed İz-zet Derveze, *Haule'l-hareketi'l-'Arabîyyetü'l-hadişe*, Sayda, ts., s. 116 vd.; Semih Hamûde, *el-Va'y ve's-sevre: Dirâse fi hayâtı ve cihâdî's-şeyh 'İzzeddin el-Kassâm: 1882-1935*, Amman 1986; S. Abdullah Schleifer, "The Life and Thought of Izziddin al-Qassam", *IQ*, XXIII/2 (1979), s. 61-81; Basheer M. Nafi, "Shaykh 'Izz Al-Din Al-Qassam: A Reformist and a Rebel Leader", *Journal of Islamic Studies*, VIII/2, Oxford 1997, s. 185-215; "İzzüddin el-Kassâm", *Mv.F*, III, 229-231; Ph. Mattar, *Encyclopedia of the Modern Middle East*, New York 1996, III, 1498-1499.

MUSTAFA L. BİLGE

KASSÂR

(القصار)

Ebû Abdillâh Muhammed b. Kâsım
b. Muhammed el-Kassâr el-Kaysî
(ö. 1012/1604)

Mâlikî fakihi, hadis ve ensâb âlimi.

939 (1532) yılında Fas'ta doğdu. Aslen Endülü'sün Gırnata (Granada) şehrinde olup dedesi Gırnata'nın 1492'de düşmesi üzerine Fas'a göç etmiş ve orada yerleşmiştir. Talebelerinden İbnü'l-Kâdirî'nin verdiği bu tarihi diğer talebesi Makkarî 939 veya 940 şeklinde kaydeder. Kâdirî ise 938'de doğduğunu belirtir. Kassâr (çamaşır yıkayıcı) lakabı, bir kassârın vesâyeti altına giren dedelerinden birine ait olup ondan sonra aile bu lakapla tanınmıştır. Fas'ta öğrenim gören Kassâr, Ebû Nuaym Rıdvân b. Abdullah el-Cenevî, Muhammed Harûf et-Tûnisî, Muhammed b. Ahmed b. Abdurrahman el-Yesîtinî, Abdurrahman b. Muhammed b. İbrâhim ed-Dükkâlî, Ebû Abbas Ahmed et-Tesûlî gibi âlimlerden faydalandı. Ayrıca, Kahire ulemâsından Bedreddin el-Karâfî, Necmeddin el-Gaytî, İbn Abdülhak es-Sünbâtî ve Şam müftüsü Bedreddin Muhammed el-Gazzî'den icâzet aldı.

Başta hadis ve fıkıh olmak üzere ricâl ilmi, tarih, ensâb, fıkıh usulü, mantık, beyân ve kelâm ilimlerinde yetkin bir âlim olan Kassâr kaynaklarda "hâfız, hüccet, nessâbe, râviye" gibi sıfatlarla anılır. Abdülhay el-Kettânî onun Fas'ın müsnid ve muhaddisi, hadis ilimleri ve râvileri konusunda eşsiz bir âlim olduğunu belirtir.